

Yeni nesilleri bekleyen küresel tehlike: Akraba evliliği

Önceleri Ortadoğu toplumlarına ait bir sorun olarak görülen akraba evliliği artık batı toplumlarını da tehdit ediyor. Artan göçler nedeniyle başta Avrupada olmak üzere ABD'de ve Avustralyada da bilim adamlarının akraba evliliği üzerine yaptığı araştırmaların sayısı arttı, araştırma fonlarına ayrılan bütçeler milyon dolarlar ile ifade edilmeye başlandı. G8 ülkelerinde ekonomik sorunların artması yeni tasarruf tedbirlerine başvurulmasını gündeme getirdi. Göçmen aileler arasında yaygın olan akraba evliliğine bağlı, tedavisi uzun ve çok pahalı olan hastalıklar karşısında sigorta şirketleri de yeni kısıtlamalara gitmek için düğmeye bastı. Ayrılan milyonlarca dolarlık araştırma fonları, eğitim çalışmaları ve kısıtlamalar yeni nesilleri kurtarmaya yetecek mi?

Uluslararası Akraba Evliliği Sempozyumu 3-7 Mayıs 2010'da Dünya Sağlık Örgütü başta olmak üzere birçok kurum ve kuruluşun desteğiyle İsviçre'nin Cenevre şehrinde yapıldı. Toplantının sonuç bildirisinde akraba evliliğinin sakıncaları hakkındaki farkındalığın artırılması, akraba evliliğinin sosyal, kültürel ve ekonomik nedenleri hakkında daha çok araştırma yapılması, risk altındaki toplumlara yönelik eğitim ve danışmanlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması konularına yer verildi.

Akraba evliliğini küresel bir sorun haline getiren etkenler nelerdir?

Dünya Sağlık Örgütü'nün tanımına göre akraba evliliği, ikinci dereceden kuzen ya da daha yakın akraba olan insanların evlenmesidir. Yapılan araştırmalar akraba evliliğinin birçok sosyokültürel, ekonomik, dini ve coğrafi nedenleri olduğunu ortaya koydu. Ortadoğu toplumlarında daha yaygın olan akraba evliliği zaman içerisinde bir yaşam tarzı haline geldi.

Türkiye'de Akraba Evliliği

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Aile Yapısı Araştırması 2006 verilerine göre Türkiye genelinde 18 ve üzeri yaşta evli bireyler arasında akrabasıyla evlenenlerin oranı % 20,9'dur. Güneydoğu Anadolu bölgesindeki evli bireylerin % 40,4'ü akrabasıyla evlendiğini belirtmiştir.

Türkiye'de her 5 evlilikten 1'inde eşler akrabadır.

Akraba evliliğinde diğer evliliklere göre hastalık ve özürlülük riski artar. Toplumunu yanıltan, kendi ailelerinde ve çevrelerindeki akraba evliliklerinden sağlıklı çocuklar doğmasıdır. Bu durum aileleri akraba evliliği yapmak üzere cesaretlendiriyor. Akraba evliliği yapan bazı aileler sağlıklı çocuk sahibi olabilirken bazılarının çocukları hasta olabilir.

Akraba evliliği neden sakıncalıdır?

Aynı kökenden gelen insanların nasıl dış görünüşleri benzerse, genleri de aynı şekilde ortak noktalar taşır. Yıllar içerisinde mutasyona uğramış (değişime uğrayarak işlevini kaybetmiş) genler de kuşaktan kuşağa aktarılır. Bu nedenle bir ailenin herhangi bir geninde yıllar içinde oluşmuş ve kuşaktan kuşağa sessizce taşınarak tüm fertlerin paylaşır hale geldiği hastalıklı bir gen, aynı aileden bir bireyle evlenilmesi durumunda yeni oluşacak bireyin hasta olmasına neden olabilir. Her insanın kabaca tüm özellikleri, anneden ve babadan aldığı birer genle belirlenir. Anne ve babadan gelen birer eş gen birbirleri üzerine baskınlık gösterir. Bir çocukta bu genin görevini yapamaması için hem anneden hem babadan gelen genin anormal olması gerekir. Eğer genin bir kopyası normal, diğeri anormalse çocuk o genin taşıyıcısıdır. Kişinin kendisi sağlıklı olmakla birlikte, ileride çocuklarına mutasyonlu bu geni aktarabilir.

Akraba evliliği otozomal resesif geçiş gösteren hastalıkların görülme riskini artırır. Bu hastalıklar bireyleri genellikle bebeklik döneminde etkiler. Çeşitli enzim eksikliklerine bağlı olarak zaman içerisinde zekâ geriliğine ve/veya organ yetmezliği sonucu ölümüne neden olabilir. Akraba evliliğinin neden olduğu hastalıklar düşünüldüğünde sadece fiziksel kusurlar değil, doğuştan edinilen ve çoğu ölümle sonuçlanan hastalıklar akla gelmelidir. Türkiye’de en çok görülen bu grup hastalıklar arasında başta fenilketonüri, kistik fibroz, ailevi Akdeniz ateşi sayılabilir.

Hem anne hem de baba taşıyıcıysa üç sonuç doğabilir.

• Çocuğun hasta doğma olasılığı 4’te 1’dir (% 25).

Çocuk, hem anneden hem de babadan değişim geçirmiş birer hasta geni kalıtım yoluyla alabilir.

• Çocuğun hasta olmadan annesi ve babası gibi taşıyıcı olma olasılığı 4’te 2’dir (% 50).

Çocuk, normal bir geni ve değişim geçirmiş bir geni kalıtım yoluyla alabilir.

• Çocuğun annesinden ve babasından değişim geçirmiş geni kalıtım yoluyla almama olasılığı 4’te 1’dir (% 25).

Bu çocuk taşıyıcı olmaz ve hastalıktan etkilenmez.

Akrabası ile evlenmiş ya da evlenecek kişilere tavsiyeler: Bu kişilerin mutlaka genetik danışmanlık alması önerilmektedir. Aileler çocuk yapmayı planladıklarında mutlaka bir doktora müracaat ederek gerekli görülen testleri yaptırmalı ve hamile kadınlar, hamilelik başlangıcından sonuna dek, bir kadın doğum uzmanının gözetiminde çeşitli tarama testleri ve ultrason (USG) ile izlenmelidir. Prenatal (anne karnında) tanı yöntemlerinden de faydalanılabilir.

Akraba evliliği hakkında yapılan son bilimsel çalışmalar:

“Türkiye’de akraba evlilikleri nedeniyle beyin gelişim hastalıklarına sık rastlanıyor.”

Bahçeşehir Üniversitesi tarafından verilen fahri doktora unvanının yanı sıra, sayısız bilimsel ödülü bulunan Yale Üniversitesi Nörovasküler Cerrahi Bilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Murat Günel ve ekibi, Bahçeşehir Üniversitesi’nde görevli Çocuk Hastalıkları ve Genetik Uzmanı Uz. Dr. Hande Kaymakçalan ile birlikte yürüttüğü proje kapsamında, Türkiye’nin dört bir köşesindeki üniversitelerin işbirliğiyle, akraba evliliğinden doğan ve beyin gelişim anomalisi tespit edilen çocuklardan alınan kan örnekleri Yale Üniversitesi’nde incelendi ve çarpıcı sonuçlar ortaya çıktı. Bu hastaların WDR62 genindeki mutasyonun beyinde bazı gelişim anomalilerine neden olduğunu ortaya ko-

yan çalışma dünyanın en saygın bilimsel dergilerinden Nature’da Ağustos’ta yayımlandı. Bu çalışma akraba evliliğinin beyin fizyolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyerek, zekâ geriliğine neden olduğunu bir kez daha ortaya koydu.

“Genetik tarama yaygınlaştırılmalı”

Avustralya Edith Cowan Üniversitesi İnsan Genetiği ve Biyolojisi Bölüm Başkanı Prof. Alan Bittles akraba evliliği hakkında saygın bilim dergilerinde birçok makalesi yayımlanmış değerli bir bilim insanı. Prof. Bittles, BBC’ye verdiği son röportajında risk altındaki bireylerin taranmasının dünya genelinde fiziksel ve zihinsel engelliliği büyük ölçüde azaltabileceğini söyledi.

Türkiye’de yürütülen bazı kampanyalar

“Sağlıklı ve zeki bir Türkiye için akraba evliliğine hayır!”

www.akrabaevliliği.com Toplumsal bilinci artırmayı hedefleyen, ulusal gazetelerde ve yabancı televizyon kanallarında yer almış bir web sitesi. Türkiye’de akraba evliliği nedeniyle sık görülen hastalıklar ile ilgili daha ayrıntılı bilgiye buradan ulaşabilirsiniz.

“El kızından gelinim olsun, sağlıklı bebeklerim doğsun...”

Lösev yıllardır kanayan bu yaraya parmak basan bir proje başlattı. Sağlık Bakanlığının üreme sağlığı programı çerçevesinde, Avrupa Birliği tarafından desteklenen bir proje ile öncelikle Diyarbakır ve yöresinde eğitim çalışmaları başlatıldı.

Akraba evliliğinin olmadığı bir Türkiye’de:

• Devlet bütçesini hiçbir zaman şifası olmayacak hastalıklara ayıracağımıza, eğitime ve önlenebilir hastalıklara ayırarak hem milyonlarca dolar tasarruf edebilir hem de parayı daha doğru yerlere harcayabiliriz.

• Hastanelerdeki yoğunluğu engelleyerek halkımızın daha iyi bir hizmet almasını sağlayabiliriz.

• Daha sağlıklı bireylerden oluşan bir toplum olabiliriz.

• Bakıma muhtaç ve özürü vatandaşlarımızın sayısını azaltabiliriz.

• Hastaneleri, milyonlarca hastanın ve yüz binlerce ailenin ikinci evi olmaktan çıkarabiliriz.

• Yeni nesillere daha sağlıklı genler aktarabiliriz.

• Belki de her şeyden önemlisi insanların yaşama sevincini ve mutluluğunu geri verebiliriz.

Kaynaklar

<http://www.akrabaevliliği.com>
<http://www.geneticalliance.org.uk>
<http://www.cfrtrust.org.uk>
<http://www.tuik.gov.tr>
<http://ro.uow.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?article=1042&context=hbspapers>
<http://www.consang.net/images/d/dd/01AHBWeb3.pdf>

<http://www.losev.org.tr/duyurular/akraba.htm>
 Othman, H. ve Saadat, M., “Prevalence of Consanguineous Marriages in Syria”, Journal of Biosocial Science, Sayı 41, s. 685-692, 2009.
 Bittles, A. H., “A Community Genetics Perspective on Consanguineous Marriage”, Community Genetics, Sayı. 11, s. 324-330, 2008.

Dr. Halis Kaan Aktürk, 1983 yılında Erzincan’da doğdu. 2007’de İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi’nden mezun oldu. Halen Bakırköy Dr. Sadi Konuk Eğitim ve Araştırma Hastanesi İç Hastalıkları Kliniği’nde çalışıyor.

